

Chuyện 'đặc khu': Bài học từ Campuchia

Công nhân Trung Quốc đang làm việc ở tỉnh Koh Kong, khu vực được Campuchia cho thuê để phát triển kinh tế với thời hạn 99 năm

Một khu vực kinh tế khép kín chỉ dành riêng cho công nhân, các nhà đầu tư và du khách Trung Quốc đang dần hình thành ở Koh Kong, Campuchia, với khoảng đầu tư lên đến 3,8 tỷ đô la Mỹ dưới sự hậu thuẫn của Chính phủ Thủ tướng Hun Sen nhưng vấp phải sự phản đối của người dân và các tổ chức hoạt động môi trường ở nước này.

Vào lúc ở Việt Nam đang có nhiều ý kiến phản đối quyết liệt Luật đơn vị hành chính-kinh tế đặc biệt vốn sẽ đặt cơ sở pháp lý để hình thành ba đặc khu kinh tế ở Vân Đồn, Bắc Vân Phong và Phú Quốc, trang mạng Thời báo Á châu (Asia Times) có trụ sở ở Hong Kong đã có bài viết tìm hiểu về một mô hình tương tự ở Campuchia.

Với tựa đề: “Một khu định cư của người Trung Quốc đang thành hình ở Campuchia”, bài phóng sự của Asia Times nhìn vào kết quả của một chủ trương kinh tế vốn cũng đang được bàn thảo tại Quốc hội Việt Nam và dự kiến sẽ được đưa ra bỏ phiếu vào 15/6.

Dự luật đơn vị hành chính-kinh tế đặc biệt của Việt Nam bị phản đối vì có quan ngại rằng điều khoản cho thuê đất đến 99 năm sẽ tạo điều kiện cho nước ngoài kiểm soát các khu vực có vị trí chiến lược quan trọng từ đó gây ra uy hiếp đến an ninh, quốc phòng. Các quan ngại này đều nhằm vào Trung Quốc mặc dù dự luật không hề đề cập bất kỳ quốc gia cụ thể nào và cũng chưa có thông tin về nhà đầu tư Trung Quốc nào bày tỏ quan tâm đến các đặc khu này của Việt Nam.

Từ ‘Khu thử nghiệm’

Koh Kong là một tỉnh nằm ở Tây Nam Campuchia giáp với Thái Lan nhìn ra Vịnh Thái Lan. Đây là một vùng bờ biển kém phát triển, nhưng vào năm 2008, Tập đoàn Phát triển Liên hiệp Thiên Tân (UDG) của Trung Quốc đã được Chính phủ Campuchia cho thuê một phần với thời hạn 99 năm trong một dự án được gọi là ‘Khu thử nghiệm’.

“Trong khi Thủ tướng Hun Sen thường thể hiện mình là người bảo vệ duy nhất chủ quyền Campuchia, Trung Quốc đang tiến hành xây dựng một cảng biển, một sân bay và một thành phố trên thực

té trên phần đất có diện tích 45.000 hecta của Campuchia với sự cho phép của ông,” Asia Times viết.

Diện tích đó chiếm khoảng 20% đường bờ biển của Campuchia với giá thuê rẻ mạt là 30 đô la Mỹ một hecta, bài báo cho biết. Hiệp hội Các nhà Xây dựng Campuchia ước tính tổng chi phí cho dự án này vào khoảng 3,8 tỷ đô la Mỹ. Ngoài ra còn có một sân bay vẫn chưa được xây dựng với công suất thiết kế cho 10 triệu hành khách một năm.

Dù chính phủ Campuchia mô tả như là lợi ích kinh tế cho người dân Campuchia, những người chỉ trích cho rằng dự án này đang dần trở thành một khu vực kinh tế riêng biệt chỉ dành cho người Trung Quốc. Theo Asia Times, trên nhiều phương diện thì dự án này, trên danh nghĩa có tên gọi là Khu nghỉ dưỡng ven biển Dara Sakor, đã giống như một khu định cư của người Trung Quốc rồi.

Asia Times lưu ý rằng diện tích đất cho thuê 45.000 hecta là nhiều hơn gấp ba lần giới hạn mà luật pháp Campuchia cho phép là 10.000 hecta. Diện tích cho thuê cũng bao gồm phần đất vốn được bảo vệ nằm trong Vườn Quốc gia Botum Sakor nhưng được đồng ý bán cho tư nhân sau một sắc lệnh hoàng gia.

Người dân địa phương và các nhà hoạt động môi trường thường xung đột với công ty Trung Quốc, theo Asia Times. Họ cho rằng UDG đã dùng lực lượng cảnh sát quân sự Campuchia để lấy đất cho dự án. Một số người cho biết họ đã bị cưỡng chế rời khỏi đất đai của họ trong khi nhà cửa bị tháo dỡ và đốt sạch, Asia Times dẫn báo cáo của Licadho, một tổ chức nhân quyền ở địa phương, cho biết.

Mặc dù cộng đồng quốc tế lên án chính phủ của ông có xu hướng ngày càng độc đoán, Thủ tướng Hun Sen nói ông vẫn luôn có thể

dựa vào hỗ trợ tài chính của Trung Quốc nếu phương Tây áp đặt cấm vận hay rút viện trợ và đầu tư.

Đến căn cứ hải quân

Tuy nhiên, đối với mô hình dự án Koh Kong thì Campuchia đang hy sinh lợi ích kinh tế lâu dài, và có lẽ cả chủ quyền quốc gia, trong khi Bắc Kinh có thể tận dụng ảnh hưởng của mình để biến quốc gia này thành căn cứ cho mục tiêu chiến lược lớn hơn của họ ở vùng đông nam Á, Asia Times nhận định.

Trang mạng này dẫn một phúc trình của tổ chức phân tích phi lợi nhuận C4ADS của Mỹ cảnh báo rằng Koh Kong dường như là một phần trong kế hoạch lớn hơn của Trung Quốc để thiết lập các tiền đồn hải quân trong khắp khu vực.

Bản phúc trình cho biết mặc dù UDG nhìn bên ngoài là một công ty tư nhân, nhưng các đảng viên của Đảng Cộng sản Trung Quốc có lợi ích gắn chặt với dự án với các cán bộ cao cấp của Đảng thường xuyên đến kiểm tra tiến độ dự án. Ông Trương Cao Lệ, cựu phó thủ tướng thường trực và là chủ tịch của Tiểu tổ Một Con đường Một Vành đai của Bộ Chính trị Đảng Cộng sản Trung Quốc, là người bảo trợ cho dự án ngay từ đầu.

Và mặc dù dự án Koh Kong có ý nghĩa quan trọng đối với Bắc Kinh, lợi ích đối với Campuchia không rõ ràng cho lắm.

“Trong khi dự án ở tỉnh Koh Kong có tiềm năng thúc đẩy các lợi ích của Trung Quốc trong và ngoài nước, người dân địa phương, môi trường và thu nhập tương lai tiềm năng của Campuchia đều phải trả giá,” bản phúc trình của C4ADS cho biết.

Ông Bates Gill, giáo sư về an ninh châu Á-Thái Bình Dương tại Đại học Macquarie ở Sydney, được dẫn lời nói rằng dự án Koh Kong ‘có những đặc điểm tương tự như các dự án khác trong khu vực và trên thế giới.’

Ông nói rằng do các dự án của Trung Quốc nhìn chung là thuê mướn nhân công Trung Quốc chứ không phải là dự án đôi bên cùng có lợi cho nước chủ nhà, “Trung Quốc là phía được lợi nhiều nhất”.

Ông cũng nhận định rằng Bắc Kinh có thể theo đuổi cả lợi ích kinh tế lẫn ảnh hưởng chiến lược với dự án Koh Kong và hai mục tiêu này ‘không nhất thiết phải loại trừ lẫn nhau’.

Những người phê bình dự án nói rằng UDG đã thay hình đổi dạng giữa công ty Campuchia và công ty Trung Quốc để giành được quyền sử dụng đất. Khởi thủy UDG đăng ký là một công ty nước ngoài trước khi đăng ký lại làm công ty UDG Campuchia để giành được quyền thuê đất. Chẳng lâu sau, họ lại quay trở lại thành công ty Trung Quốc, theo các nguồn tin.

Giáo sư Carl Thayer từ Học viện Quốc phòng Australia cho biết dự án ở Campuchia cũng đồng nhất với các dự án Một vành đai-Một con đường khác như cảng Hambantota ở Sri Lanka, các căn cứ quân sự ở Djibouti và thỏa thuận cho thuê một bến cảng ở thành phố Darwin, Bắc Úc, đến 99 năm. Ông nhận xét rằng vào lúc này, cảng Koh Kong không có ý nghĩa gì nhiều nhưng một khi một dự án kênh đào ở Thái Lan được thực hiện thì tầm ảnh hưởng của nó sẽ tăng lên rất nhiều vì kênh đào này sẽ rút ngắn đáng kể con đường hàng hải từ Trung Đông đến châu Á.

Trung Quốc từ lâu đã tìm cách giải quyết cái gọi là ‘thế bí Malacca’ của họ - tức là một điểm nghẽn chiến lược tiềm năng

giữa Malaysia và Indonesia mà Hoa Kỳ hay một cường quốc thù địch nào khác sẽ phong tỏa trong trường hợp có chiến tranh.

Một lượng lớn hàng xuất khẩu và nhập khẩu của Trung Quốc, bao gồm đến 80% lượng năng lượng nhập khẩu của họ, hiện đang đi qua eo biển hẹp này. Một đề xuất để giải thế bí Malacca là đào một kênh ở Thái Lan mà một khi được xây dựng thì cảng Koh Kong sẽ có vị trí chiến lược là nằm đối diện nó.

Trong khi dự án kênh đào ở Thái Lan, lần đầu tiên được đưa ra vào thế kỷ 16, vẫn còn là giấc mơ, GS Thayer lưu ý rằng “Trung Quốc có rất nhiều tiền để ném ra các nơi” và các điều khoản trong thỏa thuận với Campuchia có lợi cho họ đến mức hoàn toàn hợp lý để xây dựng một căn cứ tiềm năng ở Koh Kong.

Ý kiến mang tính khiêu khích nhất trong bản phúc trình của C4ADS là cảng Koh Kong, vốn có đủ độ sâu để neo những tàu chiến và tàu khu trục, có thể được sử dụng như là một căn cứ quân sự trong tương lai.

Và thành phố của Trung Quốc?

Bản phúc trình thừa nhận rằng cho đến nay vẫn chưa bằng chứng gì về việc này, nhưng hợp phần du lịch của dự án dường như là đang dọn đường cho một thành phố Trung Quốc có thể tự cung tự cấp, hơn là một khu nghỉ dưỡng.

“Giờ đây, bản kế hoạch tổng thể của Khu Thử nghiệm đề ra việc xây dựng một nền kinh tế gần như hoàn chỉnh, với các trung tâm chữa trị y khoa, các chung cư, khu nghỉ dưỡng và khách sạn, các cơ sở sản xuất, một cảng nước sâu và một sân bay quốc tế,” bản phúc trình cho biết.

Bà Bonnie Glaser, một chuyên gia nghiên cứu tại Viện Nghiên cứu Chiến lược Quốc tế, nói rằng Trung Quốc nhiều khả năng sẽ sử dụng bất kỳ cơ hội nào có thể để đạt được ưu thế chiến lược trong khu vực.

“Trung Quốc đang đầu tư vào rất nhiều cảng biển, và đa phần nhiều khả năng là sử dụng cho mục đích thương mại. Nếu có cơ hội sử dụng chúng cho mục đích quân sự thì tôi cho rằng Trung Quốc sẽ làm,” bà được Asia Times dẫn lời nói.

Nhà lãnh đạo đối lập Sam Rainsy hiện đang lưu vong đã tận dụng thỏa thuận Koh Kong như là bằng chứng rằng Thủ tướng Hun Sen đang bán rẻ lợi ích quốc gia.

Trong một điện thư trao đổi với Asia Times, ông Sam Rainsy viết rằng ông Hun Sen đã vi phạm Hiến pháp và Hiệp định Paris năm 1991 thông qua chính sách bí mật cho phép cường quốc bên ngoài kiểm soát lãnh thổ Campuchia.

Mặc dù Trung Quốc và Campuchia đều cố gắng thể hiện mô hình đầu tư và phát triển Koh Kong là một kiểu mẫu ‘cùng thắng’ cho cả hai nước, ông Sam Rainsy cho rằng chỉ có các nhà đầu tư Trung Quốc và các quan chức Campuchia là ‘thắng’ còn người dân Campuchia là bên gánh chịu mất mát nhiều nhất.

Ông Alejandro Gonzalez-Davidson, người đứng đầu tổ chức phi chính phủ bảo vệ môi trường Mẹ Thiên nhiên, đồng ý rằng dự án này không đem lại lợi ích cho thường dân Campuchia. Tổ chức của ông đã làm việc rất nhiều ở tỉnh Koh Kong ở những khu vực mà giới chức địa phương bị cáo buộc cướp bóc những tài nguyên thiên nhiên vốn trước đây được bảo vệ.

Hai nhà hoạt động môi trường đã bị bắt vì phôi bày hoạt động khai thác cát ở tỉnh này vào năm 2017, trong khi ông Gonzalez-Davidson, một người Tây Ban Nha có kinh nghiệm hoạt động môi trường ở Campuchia, đã bị cưỡng chế trục xuất khỏi quốc gia này hồi năm 2015 sau khi ông Hun Sen ra lệnh cho ông phải rời đi hoặc bị trục xuất.

Ông Gonzalez-Davidson nói rằng Chính phủ Campuchia tô vẽ dự án này là sẽ đem lại hàng ngàn việc làm cho người dân địa phương và sẽ giúp biến Koh Kong thành phiên bản Hong Kong ở Campuchia. Nhưng thực ra, theo lời ông, rất nhiều người dân đã bị cưỡng chế nhà cửa và mất đi nguồn mưu sinh.

“Điều này có nghĩa là chủ quyền và nền độc lập của Campuchia bị đe dọa trong tương lai, nhưng đối với những người dân địa phương vốn bị cưỡng chế khỏi đất đai của họ thì mọi việc lại đơn giản hơn: đất đai và tài nguyên xung quanh họ đã bị tước đoạt thông qua lòng gạt, bạo lực và gian lận,” ông cho biết.

(VOA)